

A VÉDEGYLET HÍREI

A Védegylet április 22-án, a Föld Napján demonstrációt szervezett, amelynek résztvevői néhány, a természeti környezetet veszélyeztető, tervezett vagy épülő beruházás helyszínét keresték fel. Többnyire olyan budai telkeket, ahol tömbösszevonás révén sikerült a lehetséges beépítési százalékot lakóparkok kialakítása céljából megnövelni. Akirándulás-jellegű demonstráció során több helyen rövid beszédeket mondtak, amelyek a kérdéskört több szempontból világították meg. Elhangzott többek közt az is, hogy a Budapest-környéki lakóparkokhoz legközelebb álló példák – a társadalomtól történő elzárkózás tekintetében – csak Európán kívül, Brazíliában találhatóak. A résztvevők előtt olvasta fel Karátson Gábor, a Védegylet elnöke az alábbi, az Országgyűléshez intézett levelet:

Nyílt levél az Országgyűléshez

Magyarország fővárosát ostromgyűrűbe fogta az ingatlan-speculáció. Budapestet és környékét sorra fosztják meg maradék zöldterületeitől. Küzdelem folyik: házról-házra, utcáról-utára, Pest közterein ugyanúgy, mint a budai kertekben és a közeli településeken. Tömegével irtják a fákat. roncsolják Európátalan legszennyezettebb levegőjű fővárosának tüdejét. Nem kímélik a város arculatát meghatározó régi épületeket sem. Pusztul mindaz, ami a várost és vidékét vonzóvá teszi. A lakosság tiltakozásával senki sem törődik.

Döböntően tapasztaljuk, hogy a fuldokló város megmentését szolgáló intézkedések újra és újra a pártküzdelmek játékszerévé válnak. Az Országgyűléshez fordulunk, hogy figyelmeztessük felelősségére. Maholnap országrészek néptelenednek el, miközben a budapesti agglomerációt az elviselhetetlen zsúfoltság és a tervszerűtlen építkezés teszi tönkre. *Budapest csak akkor fejlődhet, ha nem növekszik tovább!*

Felszólítjuk a képviselőket, sürgősen alkossanak törvényt a fák és a városi zöldterületek védelméről, a főváros körüli települések rákos burjánzásának megfékezésére, és kezdeményezzenek hathatós intézkedéseket a város és vidéke teherbíró képességét messze meghaladó járműforgalom csillapítására, az elővárosi vasúthálózat, illetve a fővárosi tömegközlekedés fejlesztése érdekében.

Ne a környezetrombolásban, hanem a jövő nemzedékek örökségét biztosító jogrendszer megalkotásában járjunk elől az európai nemzetek sorában!

Kelt Budapesten, a Föld Napján, 2001. április 22-én.

A Védegylet nevében

Karátson Gábor
elnök

Ebből az alkalomból jelent meg Jávor Benedek szerkesztésében és a Védegylet kiadásában *A Jövő Nemzedékek Képviselétének* fél éves jelentése, amely összefoglalja azokat az eseteket, amelyek a Képviselőlet első fél éves munkája során részletesen feltárt, és kiadványában nyilvánosságra hoz. Az alábbiakban a kötet bevezetőjét és két eseteleírás részleteit közöljük:

Jávor Benedek

A Jövő Nemzedékek Képviselőlete

Tudatában annak, hogy a jövő nemzedékek sorsa a ma döntéseink és tetteink múlik, és hogy a jelenlegi gondokat, beleértve a szegénységet, a technikai és anyagi alulfejlettséget, munkanélküliséget, kirekesztést, diszkriminációt és a környezet fenyegetettségét, meg kell oldani mind a jelen, mind a jövő nemzedékek érdekében...

Ezek a sorok az UNESCO által 1997-ben kibocsátott, *A Jövő nemzedékek felelőssége* ajövő nemzedékek iránt című nyilatkozatból származnak. Világos megfogalmazása annak, hogy cselekedeteink – részben a modern technika által kezünkbe adott lehetőségek folytán – sokkal kitejedtebb hatással bírnak mind térben, mind pedig időben, mint amilyenekkel bármely korábbi társadalomnak számolnia kellett. Az emberi cselekedet természete tehát *de facto* megváltozott. Tetteinkkel kapcsolatos felelősségünk ezért olyan új dimenziókat hordoz magában, amelyek új kihívás elé állítják erkölcsi rendszereinket. Képesek vagyunk-e – a demokratikus elv kiterjesztéseként – mindazok érdekeit megjeleníteni döntéseinkben, akiknek sorsát ezek a döntések befolyásolni fogják, éljenek térben vagy időben bármilyen távol tőlünk? Tudjuk-e a jövő nemzedékek iránti erkölcsi felelősségünket instrumentálizálni, beépíteni a társadalmi döntéshozatalba? Vállaljuk-e, a lehetőséggel párhuzamosan, hogy képesek vagyunk jövőbeli embertársaink sorsát befolyásolni, a kötelességet is, hogy érdekeiket, jogukat figyelembe vegyük?

Tudatában tehát annak, hogy a jövő nemzedékek sorsa a jelen döntéseink és tetteink múlik, a Védegylet elnöksége 2000 márciusában, nem sokkal a szervezet megalakulása után célul tűzte ki, hogy körvonalazza egy olyan szószóló feladatait és kötelességeit, aki a Magyar Köztársaság Alkotmányával összhangban, a döntéshozatali folyamatok során képviselheti az ezen döntésekből kirekesztett eljövendő nemzedékek érdekeit, és ellenőrzi, hogy azok ne sérülhessenek. Felkérte ezért Sólyom László professzort, az Alkotmánybíróság volt elnökét, a Védegylet vezetőségének tagját, hogy készítsen törvénytervezetet *a Jövő nemzedékek országgyűlési biztosa* intézmény felállításáról. A törvénytervezet 2000 nyarán elkészült; és a Védegylet abban a reményben látott népszerűsítéséhez, hogy az előremutató kezdeményezés eredményeképpen Magyarországon rövidesen létrejöhet az új ombudsmani intézmény. Sajnos – mint annyiszor – ismét csalódnunk kellett. A törvénytervezet politikai fogadtatása nem igazolta várakozásainkat. Jelentősé-

A fák védelméről szóló Kormányrendelet felülvizsgálatának sürgetése

gének és időszerűségének sokoldalú megvilágítására a Véd-egylet 2000 szeptemberében tudományos tanácskozást hívott össze a Magyar Tudományos Akadémián. Itt fogalmazódott meg a gondolat, hogy amíg az Országgyűlés megalkotja az általunk szorgalmazott törvényt, társadalmi szervezet lássa el a jövő nemzedékek érdekeinek képviselését.

Ezért tanácskozást hívtunk össze 2000. október 14-én a Komárom-Esztergom megyei Agostyánba, s oda meghívtuk számos civil szervezet képviselőjét, hogy körvonalazzuk a tennivalókat és az együttműködés módját. E megbeszélés nyomán 2000. november 20-án megalakult a Jövő Nemzedékek Képviselőlete. A képviselőlet feladata, hogy a nemkormányzati szervezet rendelkezésére álló szűkösebb keretek között, de mindenben a törvénytervezet elveit követve; jogi és politikai téren valamint a nyilvános tájékoztatás eszközeivel fellépjen a jövő nemzedékek érdekeinek védelmében. A képviselőlet olyan esetekben vizsgálódik és folyamodik jogorvoslatért, ahol a hatóságok döntése vagy magánszemélyek tevékenysége sérti az utánunk jövők jogát a földi életlehetőségek gazdag változatosságához illetve az egészséges környezethez. A Képviselőlet a következő alapelvek szerint alakította ki munkarendjét:

1. A Képviselőlet olyan esetekben vizsgálódik és folyamodik jogorvoslatért, ahol a hatóságok döntése vagy valamely magánkezdeményezés súlyosan sérti az utánunk jövők elidegeníthetetlen jogát az egészséges, emberhez méltó természeti és épített környezethez.

2. A Képviselőlet feladatát, eszközei elégtelensége folytán, csak korlátozott számú esetben tudja ellátni. Ezek kiválasztásánál elsődrendű szempont, hogy olyan, precedens-értékű ügyekkel foglalkozzon, amelyeket vizsgálva a közvélemény figyelmét ráirányíthatjuk az emberiség örökségét kockáztató beavatkozások természetére és jellegzetes válfajaira (pl. a kémiai biztonság, a géntechnológia, a településfejlesztés, a közlekedéspolitikai stb területén).

3. Eljárásaink során a civil kezdeményezés számára biztosított valamennyi törvényes lehetőséggel élni kívánunk, így eszköztárunkban polgári peres eljárások, ombudsmani beadványok, lobby-tevékenység, sajtókampány, nyilvános demonstrációk, figyelemfelkeltés, konferencia-szervezés vagy az érdekelt felek közti kapcsolattépítés egyaránt szerepelhetnek.

4. Legfontosabb eszközünk a nyilvánosság. Valamennyi vizsgált esetünket a nagyközönség elé tárjuk. Hisszük, hogy a széleskörű társadalmi nyilvánosság a leghatékonyabb visszatartó erő az utódaink és saját magunk létfeltételeit fenyegető döntések megelőzésében, illetve a hibás döntések korrekciójában.

5. Tevékenységünkkel bizonyítani kívánjuk, hogy Magyarországon a jövő nemzedékek elemi jogai napról napra sérülnek, ezért, ha nem akarjuk őket megfosztani a részvétel, figyelembevétel és önvédelem jogától, haladéktalanul gondoskodni kell alkotmányos képviselőletükről. Fel kívánjuk hívni a figyelmet a Jövő nemzedékek országgyűlési biztosa intézmény létrehozásának rendkívüli fontosságára és sürgősségére, arra készítetve a Magyar Köztársaság Országgyűlését, hogy törvényjavaslatunk tárgyalását mihamarabb tűzze napirendjére, és azt fogadja el.

Amennyiben tevékenységünk felkeltette érdeklődését, és bekapcsolódna munkánkba, támogathatná azt, vagy szeretné részletesebben megismerni, kérjük, vegye fel a kapcsolatot a Képviselőlettel a Védegylet címén: 1051 Budapest Vörösmarty tér 1. – Tel.: 317 64 82 – email: vedegyletiroda@zpok.hu

A magyar városok levegőszennyezettségének mértéke általában rossz, egyes esetekben – elsősorban a fokozott közlekedés-eredetű terhelés hatására – kirívóan súlyos. Ezen városok közé tartozik a főváros is, ahol az egyre növekvő gépkocsiforgalom hatására egyes kritikus helyeken, mint például a Margit körúton, a Rákóczi út és a Kossuth Lajos utca vonalán, és más, elsősorban belvárosi területeken, napjainkra drámai helyzet alakult ki. Ez a szennyezettség egyértelműen kimutatható módon az érintett területeiket lakók illetve dolgozók számára súlyos egészségügyi kockázatokat hordoz magában.

A légszennyezettség csökkentésére kétféle módszer lehetséges. Az egyik magának a gépjárműforgalomnak a tervezett csökkentése, csillapítása, ez azonban – bár az Európai Unió területén széles körben ismert és bevett módszer – hazánkban egyetlen önkormányzatnak vagy politikai szerveződésnek sem látszik céljává válni. A folyamat éppen ellentétes. Belvárosi mélygarázsokkal, autópályákkal és azok átgondolatlan bevezetésével a városokba, kiszélesített utakkal, és egyéb infrastruktúrával elősegíteni és mennyiségében minden korábban elképzelhetőnél hatalmasabbra duzzasztani a városi forgalmat. Nincs olyan politikai erő, amely ezzel a mesterségesen gerjesztett folyamattal szembeszállna. Forgalom tehát nemcsak hogy van, de lesz is, és pedig egyre nagyobb. Katalizátor ide, ólommentes üzemanyag oda, ez az eredő szennyezettség folyamatos növekedését hozza magával. A folyamat emisszió-oldalán tehát aligha segíthetünk, amíg döntéshozóink számára a forgalom növekedése a fejlődés fogalmával egyenlő.

Marad tehát a másik módszer, az imisszió lehetőség szerinti csökkentése. A legegyszerűbb megoldás, ha kiköltözünk a városból. Ezáltal az általunk belélegzett szénmonoxid, nitrogén-oxid, és egyéb káros anyagok mennyisége csökkenthető. Munkánk azonban továbbra is a városhoz köt, s így egyre nagyobb távolságról ingázunk, immár váratlanul szűknek bizonyuló utakon, melyek kiszélesítéséért, és az átmenő forgalom lehetséges mennyiségének növeléséért semmi pénzt nem tartunk soknak. Napi 80-100 kilométert autózunk, ennek nem kis részét lépésben, dugóban állva. Hozzáadjuk a magunkét a szennyezettség növekedéséhez, s ennek hatására újabb és újabb roham indul az agglomeráció irányába. A kör bezárult, hisz a még messzebb költözők autói a házuk előtt pöfögnek el, a városi levegő pedig egyre dúsabb azokban a mérgező anyagokban, amelyek elől menekülni próbálunk.

Nyilvánvaló, hogy az imisszió csökkentésének egyetlen módja a káros anyagok megkötését végző, és szűrő hatása folytán alapvető jelentőségű zöldfelületek mennyiségének növelése, ezen belül is különös tekintettel a hatalmas aktív felületet biztosító, és így rendkívül intenzív megkötést biztosító fás növényállományokra. Ennek ellenére azt tapasztaljuk, hogy a minden szempontból indokolt zöldfelület-növelés helyett ezek folyamatos, és egyre növekvő ütemű megsemmisülése a meghatározó trend. Budapest területéről az elmúlt tíz évben három Városligetnyi zöldterület tűnt el. Ennek oka az általánosan uralkodó technokrata hozzáálláson, és az illetékes önkormányzatok nemtörődömségén túl, a fák védelmére vonatkozó jogi szabályozás elégtelenségén.

A Magyar Köztársaság területén a fák kivágását az 1970. évi 21. sz. Kormányrendelet szabályozza. Ennek hatálya a *községek, városok belterületén*, valamint külterületén álló fákra, ideértve a zártkertben álló, továbbá a közutak tartozékát alkotó, valamint a közút határától 10 m távolságon belül álló fákat is terjed ki. Kivágási szándék esetén a rendelet valójában valamennyi településen álló illetve az utakhoz kapcsolódó fa esetében bejelentési kötelezettséget ír elő. Jóllehet a jogszabály messze elmarad az Európában szokásos - például a szomszédos Ausztriában érvényes - védelem mértékétől, a magyar jogalkotás még ezt is túl keménynek érezhette. A fák kivágásának indokai egyedülállóan széleskörűek hazánkban, köztük az árnyékolástól, mely gyengébb zöldséghozamot eredményez, kezdve, az összfelületen lehulló levelek által okozott szennyeződésen át a szomszéd kerítésén átnyúló faágakig terjed, melyek zavarják a kilátást. Csoda, hogy van még egyáltalán fa Magyarországon, hisz a jelek szerint bármely fa kivágható, amelyre valaki szemet vetett. Ez azonban még így is túl szigorúnak bizonyult.

A Magyar Köztársaság Kormányának 1999. évi 128. sz. rendelete úgy módosította a fenti jogszabályt, hogy az tovább bővítette a fák kivágásának lehetőségeit. A 21/1970. számú rendelet hatályát leszűkítették úgy, hogy az nem vonatkozik sem a lakóterületek fáira, sem pedig az utcai fasorokra. Ezek bejelentési kötelezettség nélkül, szabadon kivághatók. Semmiféle indok nem szükségeltetik a magánterületen álló fák kivágásához, amelyhez korábban a területileg illetékes hatóság – lakott területeken a jegyző – hozzájárulása kellett. Éppen abban az időszakban történt ez a könnyítés, amelyben a félelmetes méreteket öltő telekspekuláció, illetve a bevásárlóközpontok, lakóparkok és egyéb beruházások robbanásszerű elterjedése amúgy is végveszélybe sodorta városaink faállományát. Mindezen túl a módosítás 5. §. a korábbi rendelkezéssel szemben, mely csupán a kiszáradt fák kivágására vonatkozott, részletesen meghatározza, hogy *az életet és a vagyon biztonságát veszélyeztető* fát a tulajdonos köteles eltávolítani, ráadásul sürgős veszély esetén csupán utólagos bejelentési kötelezettség mellett még akkor is, ha a fa kivágása amúgy engedélyköteles is volt. A szabadon irtható faállományon túl tehát a többi esetben is pusztán a vagyon biztonságának – végtelenül rugalmasan értelmezhető – veszélyeztetését kell bizonyítani ahhoz, hogy a fák kivághatók legyenek.

A módosítás utat nyitott az ellenőrzés nélküli fakivágások és az amúgy is drámai sebességű zöldfelületpusztítás további felgyorsulása előtt. Eredménye a budai hegyek egyre intenzívebb beépítettségével párhuzamosan Budapest „tüdejének” egyre csökkenő zöldfelületaránya. Városaink, és mindenekelőtt a főváros amúgy is kritikusan alacsony zöldfelület-mennyisége további jelentős csökkenésének lehetővé tétele mind magunk, mind pedig utódaink életfeltételeinek és létalapjainak elherdálását jelenti.

A módosítás mindezek fényében sérti az Alkotmány 18. §-ban biztosított egészséges környezethez, valamint a 70/D. §. (2) bekezdésében biztosított *lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez* való alapvető alkotmányos jogot. Az Alkotmánybíróság 28/1994. sz. határozatának 1. bekezdése kimondja, hogy *az Alkotmány 18. §-ában megállapított, az egészséges környezethez való jog a Magyar Köztársaságnak azt a kötelezettségét is magában foglalja, hogy az állam a*

természetvédelem jogszabályokkal biztosított szintjét nem csökkentheti. Az Indoklás III. fejezetének 1. bekezdése leszögezi, hogy *az állam kötelességeinek magukban kell foglalniok az élet természeti alapjainak védelmét.* A 128/1999. számú módosító Kormányrendelet olyan alkotmányos jogokat sért, melyeket az állam minden polgára számára biztosítani köteles. A Jövő Nemzedékek Képviselőlete ezért bejelentéssel élt Dr. Gönczöl Katalinnál, az Állampolgári Jogok Országgyűlési Biztosánál, amelyben felhívtuk az Országgyűlési Biztos Asszony figyelmét a hivatkozott Kormányrendelet alkotmányos állampolgári jogokat sértő voltára, és kértük, hogy a rendelet alkotmányellenességét állapítsa meg; egyben tegyen ajánlást a Magyar Köztársaság Országgyűlése számára az alkotmányos visszasság megszüntetésére. Az Országgyűlési Biztosok Hivatala bejelentésünket 2000. decemberében hivatalosan nyilvántartásban vette, az ombudsmani eljárás folyamatban van.

A Jövő Nemzedékek Képviselőlete bízik abban, hogy bejelentése alapján kedvező ombudsmani döntés várható, és az Országgyűlési Biztos ajánlása alapján mód nyílik egy olyan jogszabály megalkotására, amely – az Európai Unió joganyagával összhangban – kellő eréllyel érvényesíti e területen is az egészséges környezethez fűződő jogunkat, és biztosítja, hogy pillanatnyi gazdasági érdekektől vezérelve ne herdáljuk el zöldfelület-vagyonunkat, szennyezett és lakhatatlan városokat hagyva magunk után. A jövő nemzedékeknek joguk van ahhoz, hogy városaink levegőjét a biológiailag aktív lombfelületek eltüntetésével ne tegyék évtizedekre előre belélegezhetlenné.

Móra Veronika és Takács-Sánta András

Amezőgazdasági géntechnológia Magyarországon

A mezőgazdasági géntechnológia kockázatai

A géntechnológiai úton módosított haszonélőlények tömeges elterjedése visszafordíthatatlan változásokhoz vezethet a természetben és a társadalomban egyaránt. Ezek kívánatossága azonban erősen megkérdőjelezhető: többségük minden bizonnyal rontaná a bennünket követő nemzedékek életlehetőségeit.

A géntechnológia lényege, hogy a haszonélőlények szervezetébe egy másik élő lényből származó gént juttatnak be, amely egy számunkra előnyös tulajdonság megjelenését biztosítja. (Például több haszonnövény szervezetébe sikerült bejuttatni egy baktérium azon génjét, amely egy rovarölő hatású fehérjét kódol. Az így átalakított növény is termeli a rovarokat elpusztító fehérjét.) A mezőgazdasági géntechnológiának – azaz génmanipulált növény- és állatfajták alkalmazásának – legfőbb célja a hozamnövelés.

Génmanipulált állatokat már évek óta tenyésztene a világ több országában is, Magyarországon azonban egyelőre még nem. Génmanipulált növények létrehozása jóval elterjedtebb, mint az állatoké. Emberi fogyasztásra irányuló természetűk 1994 óta folyik a világban, főként az Egyesült Államokban. Hazánkban kereskedelmi célokra egyelőre még nem termesztik őket, a szántóföldi kipróbálások azonban már folynak.

Egyesek szerint a mai mezőgazdálkodás által előidézett problémákra gyógyírt kínálhat a mezőgazdasági géntechnológia. Ez az állítás azonban egyértelműen hamis: a génmanipulált növények termesztése éppúgy igényli a vegyszerezést és a gépesített, monokultúrás művelést, mint „hagyományos” pár-

jaiké. Egyrészt az Egyesült Államok mezőgazdasági minisztériumának vizsgálatai azt igazolják, hogy a génmanipulált növények termesztése – az ígéretekkel ellentétben – nemhogy kevesebb, hanem egyenesen több vegyszert igényel, ráadásul még a hozamokat sem növeli megjelentősen. Másrészt a már természetben lévő, génmanipulált fajták túlnyomó részét képviselő, rovarkártévknek illetve gyomirtóknak ellenálló növények felgyorsítják a gyom- és rovarirtó szerekkel szemben ellenálló gyomok és kártevők megjelenését, ami nagyobb hatású – és gyakran még mérgezőbb – vegyszerek bevetését teszi szükségessé. Harmadrészt kísérletes bizonyítékok is alátámasztják már azt a feltételezést, hogy számos nem kártevő élőlény is áldozatul esik a génmanipulált haszonnövény által termelt mérgező anyagnak, vagyis a géntechnológiailag módosított növények termesztése csökkenti a biológiai sokféleséget. A mezőgazdasági géntechnológia éppen ezért lényegében a jelenlegi iparszerű, intenzív mezőgazdálkodás továbbvételét jelenti.

A génmanipulált növények elterjedése ráadásul újfajta problémákat szülhet, és szül is. Ezek egy része ökológiai természetű. Például a génmanipulált haszonnövények a természetes élőlénytársulásokba bejutva a bevitt idegen génnek köszönhetően túlélési előnybe kerülhetnek, s így kiszoríthatnak onnan más, őshonos fajokat.

Az ökológiai kockázatok mellett egészségügyiiek is léteznek. Egy új gén bevitelének egy élőlény evolúciósan összecsiszolt, visszacsatolásos és kölcsönhatások által finoman szabályozott génjeinek működésére vonatkozó következményeit még csak alig sejtjük. Átfogó vizsgálatok hiányában nehéz előre jelezni, hogy szervezetünk hogyan fog reagálni az új, gyakran vírusokból, baktériumokból származó gének termékeire: keltethetnek-e allergiát, lehetnek-e mérgezőek? Az eddigi sajnálatosan szórványos kísérleti adatok korántsem megnyugtatóak: arra utalnak, hogy számolnunk kell nemkívánatos „mellékhatások” megjelenésével.

Mivel a géntechnológia rendkívül pénz- és tudásigényes eljárás, szinte kizárólag a multinacionális cégek foglalkoznak vele. A nagy költségekkel kifejlesztett, géntechnológiai úton módosított fajták megtérülését szem előtt tartó biotechnológiai vállalatok minél gyorsabb piaci terjeszkedésre törekuszenek. A géntechnológia alkalmazása jelentősen felgyorsította a világ agrárparában az elmúlt években megindult példátlan vállalat-összeolvadási és felvásárlási hullámot, aminek következtében ma már maroknyi szereplő irányítja a világ vetőmag- és élelmiszertermelésének és -kereskedelmének zömét. A géntechnológia terjedése maga után vonta a szabadalmi rendszerek módosítását is: a felfedezés és találmány közötti különbség elmosásával lehetővé vált az élő anyag - sejtek, szövetek, sőt élőlények szabadalmaztatása is. Voltaképpen ez a tényező áll a géntechnológiai fejlesztések eredményeinek erőltetett ütemű piacra dobása mögött: a vetőmagok után begyűjtött jogdíjak és licencek hozzák az igazi hasznot.

Csakhogy a szabadalmi védettség alatt álló fajták egyfelől növelik a gazdálkodók függőségét, másfelől tovább csökkentik a használatban lévő fajták számát. Hosszabb távon alighanem a géntechnológia legkomolyabb kockázata, hogy a – már amúgy is egyhangú monokultúrára alapozott – mezőgazdaságot még tovább uniformizálja, mivel nem csupán egyetlen faj alkotja az ültetvényeket, hanem még az egyedek is gyakorlatilag azonosak genetikailag, hiszen a termelőknek rövid távon az éri meg,

ha kizárólag a nagyobb hozamot biztosító, génmanipulált „szuperfajtát” ültetik. A mezőgazdasági géntechnológia emiatt csökkenti az élelmiszerellátás biztonságát, mivel az egyforma egyedekből álló agrártársulás rendkívül sérülékeny a kártevőkkel, illetve az élettelen környezet módosulásaival (pl. éghajlatváltozás) szemben. Ennek oka, hogy egy genetikailag azonos egyedekből álló társulásban nincs esély arra, hogy felbukkanjon egy, a megváltozott körülményekhez alkalmazkodni képes egyed, így a termés teljesen megsemmisülhet.

A hazai szabályozás hiányossagai

A kilencvenes évek eleje óta ezért világszerte felmerült a géntechnológiai alkalmazások szabályozásának szükségessége. Magyarországon 1999. január 1-én lépett hatályba a géntechnológiai tevékenységről szóló törvény. Noha hazai és külföldi kormányzati szakértők egyaránt elismeréssel szólnak róla, és világviszonylatban valóban erélyesnek tekinthető (például az EU két idevágó direktívájánál egyes vonatkozásaiban szigorúbb előírásokat tartalmaz), komoly hiányossága, hogy nem hangsúlyozza kellőképpen az elővigyázatosság elvét. A törvény ugyanis alapvetően megengedő szellemű: gerince egy engedélyezési folyamat, amely kiterjed a géntechnológiai úton módosított élőlények létrehozására, kibocsátására, forgalmazására és szállítására (ideértve a behozatalt és kivittelt is), kivéve a kísérleti célú, zárt rendszerű géntechnológiai tevékenységet.

Maga az engedélyezési eljárás kétfélcpsős: a kérelmek a szakminisztériumokban felállított géntechnológiai hatóságokhoz futnak be, amelyek egy formai ellenőrzés után továbbítják azokat az FVM-hez tartozó, a tényleges szakmai elbírálást végző Géntechnológiai Engedélyező Véleményező Bizottsághoz. Ennek 17 tagja az MTA, a különböző minisztériumok, valamint az egészség- és környezetvédelmi társadalmi szervezetek képviselői közül kerül ki. A bizottság az engedélykérelmeket támogathatja, feltételeket szabhat, vagy elutasíthatja azokat. Mindaddig kizárólag mezőgazdasági haszonnövények – jelesül kukorica, cukorrépa és repce – kísérleti kibocsátásáért kérték és kaptak engedélyt nagy nemzetközi biotechnológiai vállalatok és újabban hazai kutatóintézetek is. A kiadott engedélyk alapján végzett előkísérleteket a fajtaminősítés által megkövetelt további, legalább hároméves vizsgálat követi, ez azonban nem terjed ki a géntechnológiai módosításból következő speciális környezeti és egészségügyi kérdésekre. Géntechnológiai úton módosított vetőmagok csak a fajtaminősítést követően és újabban, immár forgalmazási engedély birtokában, legkorábban 2003-ban kerülhetnek hazai kereskedelmi forgalomba. Eddig egyetlen beadott engedélykérelem sem talált végső elutasításra, a Bizottság legfeljebb kiegészítő adatokat kért, vagy bizonyos biztonsági megszorító intézkedések (pl. védősáv kijelölése, a termés megsemmisítése) megszabását javasolta a hatóságnak. A testület molekuláris biológus illetve biokémikus tagjainak többsége az enrlített problémák egy részét valószínűtlennek, más részét a Bizottság hatáskörén kívül esőnek ítélve söpri le az asztalról, a társadalmi szervezetek képviselőinek érvelése ellenére.

Azon túl, hogy maga a törvény is módosításra szorul, több hiányzó végrehajtási rendelet is nehezíti a betartását, így például a géntechnológiai bírságról szóló, illetve a géntechnológiai úton nem módosítható szervezetek körét meghatározó kormányrendeletek.

A jogszabályi hiányosságok mellett súlyos gyakorlati nehézségek is vannak. Az import révén már ma is kaphatók hazánkban génmanipulált élőlényekből származó termékek. A törvény előírja ezek jelölését, de az élelmiszerekre vonatkozó szabályok ezt csak akkor teszik kötelezővé, ha a módosított összetevő DNS vagy fehérje formájában van jelen. Ezzel a génmanipulált növényekből készült élelmiszerek széles köre kiesik a jelölési kötelezettségből. Ahol pedig ténylegesen alkalmazni kellene a címkét, a megfelelő vizsgálati-ellenőrzési háttér hiánya teszi lehetetlenné a végrehajtást. Ugyanis a törvény szerint erre kijelölt hatóság, az Országos Élelmezés- és Táplálkozástudományi Intézet (OÉTI) nem rendelkezik azzal a laboratóriumi kapacitással – sem pedig a létrehozásához szükséges pénzzel – ami szükséges lenne a rendszeres vizsgálatokhoz. Ebben a helyzet-

ben legfeljebb az élelmiszer-feldolgozó és -forgalmazó cégek önkéntes kötelezettségvállalására és ígéreteire hagyatkozhatunk, ami nem feltétlenül jelent elegendő garanciát.

A féléves jelentés további eseteirásokat közöl a Budapest VI. Jókai téren létesülő mélyparkolóról; a magyarországi ivóvizek növényvédő szerekkel való szennyezettségéről; a pesthidegkúti Erzsébet-ligeten tervezett lakóparkról; a kistélepléseken létesített szennyvíztisztítók szabályozásának és finanszírozásának szükséges módosításáról; a sashegyi Ugató-szikla tövében, természetvédelmi területen épülő társasházról; a budakeszi erdőben engedély nélkül épített „VICO-lovarda” bontására vonatkozó, s a Legfelsőbb Bíróság által is helybenhagyott döntés végrehajtásának elmaradásáról és a Zempléni-hegység értékeinek szükséges védelméről.

George W. Bush amerikai elnök bejelentette, hogy az Egyesült Államok, a világ legnagyobb széndioxid-kibocsátója, nem csatlakozik a Kiotói Jegyzőkönyv aláíróihoz. Az Egyesült Államokat nem érdekli a Föld többi országának sorsa. Mi, akik félelmetesnek tartjuk a fokozódó éghajlatváltozást, úgy gondoljuk, hogy amíg az Egyesült Államok felháborító magatartásával veszélyezteti mindannyiunk jövőjét, nekünk az Egyesült Államoknak kell hátat fordítanunk. Ezért a mai naptól kezdve

bojkottot hirdetünk az amerikai termékek ellen

Mivel a globalizálódó gazdaságban nehéz egyértelműen meghatározni, mi amerikai, annak tekintjük mindazokat a termékeket és szolgáltatásokat, amelyeket a közvélemény nevük, eredetük vagy arculatuk alapján amerikaiként azonosít.

A bojkottot nem szegi meg, aki mással nem helyettesíthető, nélkülözhetetlen amerikai terméket vásárol

Budapest, 2001. április 17.

a Védegylet